

Østeuropeisk arbeidskraft i norske bedrifter:

Drivkrefter og konsekvenser

Line Eldring

Fafo Østforums årkonferanse 1. juni 2006

Tema

- Presentere hovedfunn fra ny undersøkelse om norske bedrifiers bruk av arbeidskraft fra de østeuropeiske EU-landene
- Undersøkelsen er gjennomført i forbindelse med Fafos strategiske instituttprogram "Arbeids- og bedriftsvandringer i et utvidet Europa"
- Forskerteamet: Jon Erik Dølvik (prosjektleder), Sigmund Aslesen, Line Eldring, Jon Horgen Friberg, Torunn Kvinge, Anne Mette Ødegård

Stor arbeidsinnvandring fra de nye medlemslandene (EU-8) til Norge

- Individuelle arbeidsinnvandrere:
 - Nær 65 000 arbeidstillatelser utstedt (UDI) fra 1.5.04 til 1.4.06
- Uvisst omfang av tjenesteyting:
 - 15 000 utstasjonerte arbeidstakere fra Polen og Baltikum registrert fra 1.1.2004 til 1.4.2006 (SFU)
 - 1 600 virksomheter fra Polen og Baltikum registrert fra 1.1.2004 til 1.4.2006 (SFU)



Hvor jobber de – og på hvilke vilkår?

Norske bedrifters bruk av arbeidskraft fra EU-8

- Ansetter (fast eller midlertidig)
- Leier inn arbeidskraft (fra norske eller utenlandske bemanningsbyråer)
- Setter bort **oppdrag/entrepriser** til østeuropeiske bedrifter som har med utstasjonerte ansatte fra hjemlandet
- Hyrer inn enkeltpersoner som **selvstendig næringsdrivende**

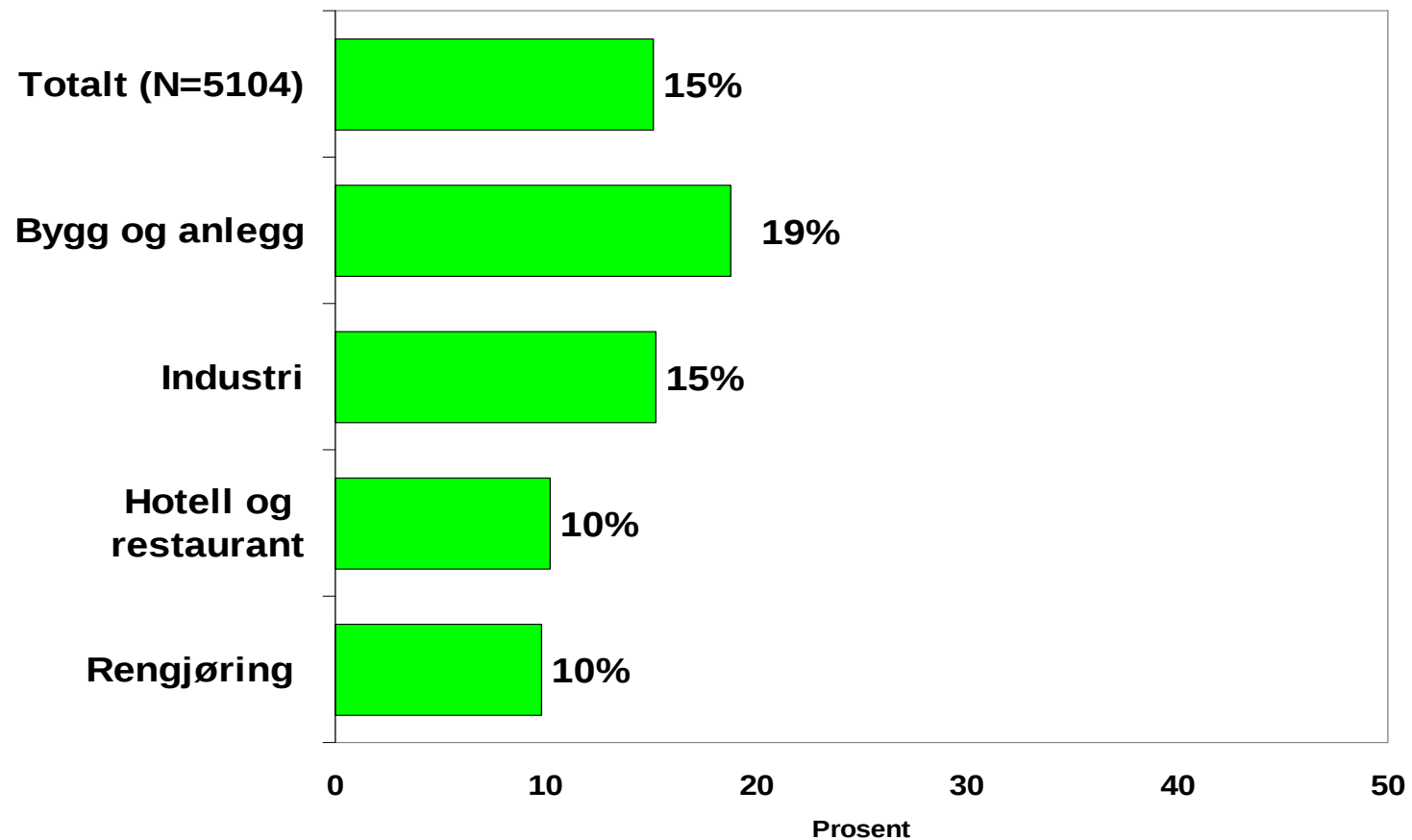
Hva velger norske bedrifter – hvorfor – og med hvilke konsekvenser?

Fakta om undersøkelsen

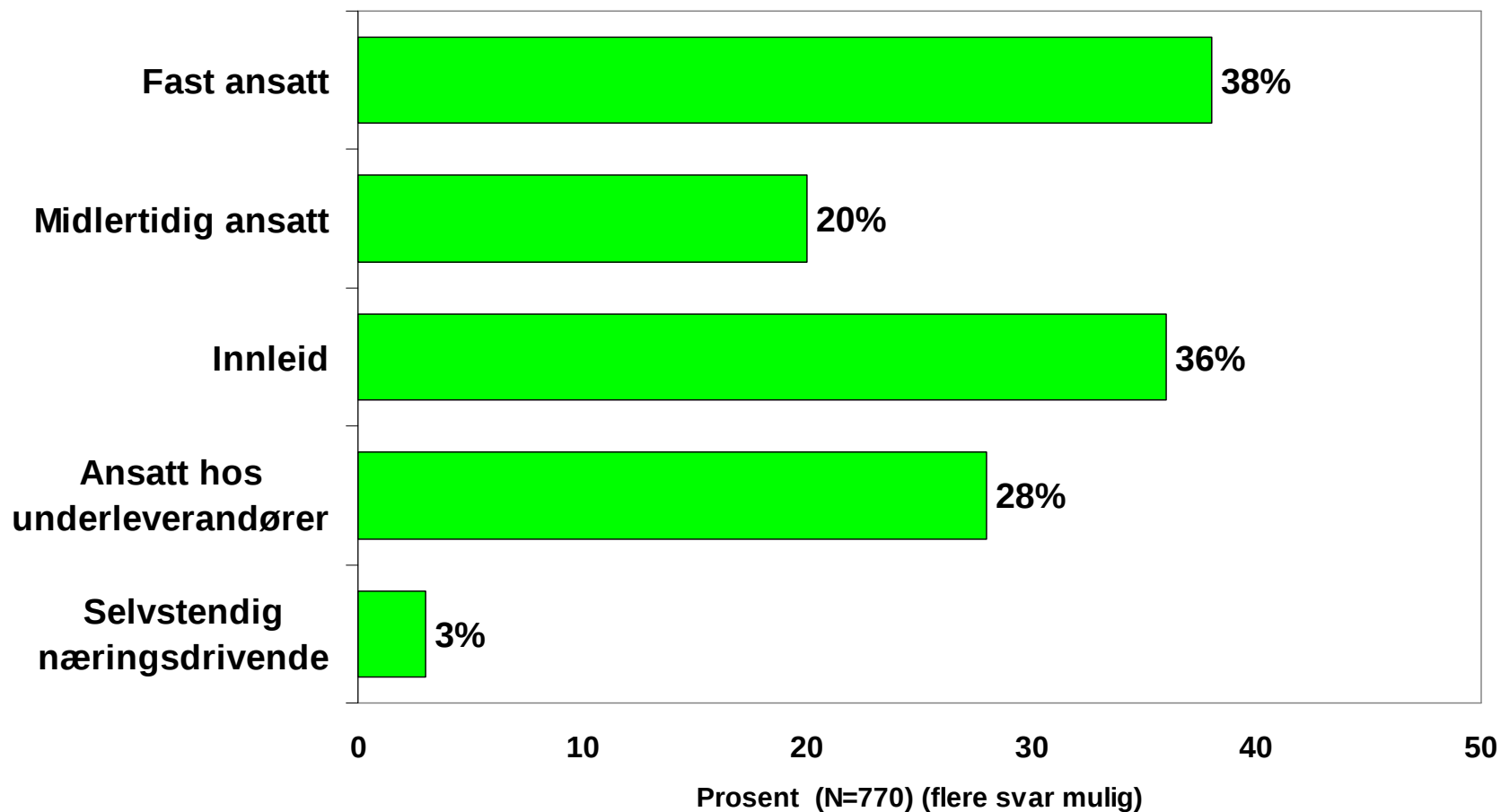


- 8309 bedrifter med mer enn 10 ansatte i bygg- og anlegg, industri, hotell- og restaurant og rengjøring ble kontaktet for intervju
- 5104 bedrifter sa ja til intervju (61 %)
- 770 av disse (15,1 %) bruker eller har brukt østeuropeisk arbeidskraft de siste 12 månedene. Disse bedriftene ("brukerne") fikk egne oppfølgingsspørsmål.
- Et utvalg på 1391 av bedriftene som ikke har brukt østeuropeisk arbeidskraft ("ikke-brukerne") ble stilt egne kontrollspørsmål.

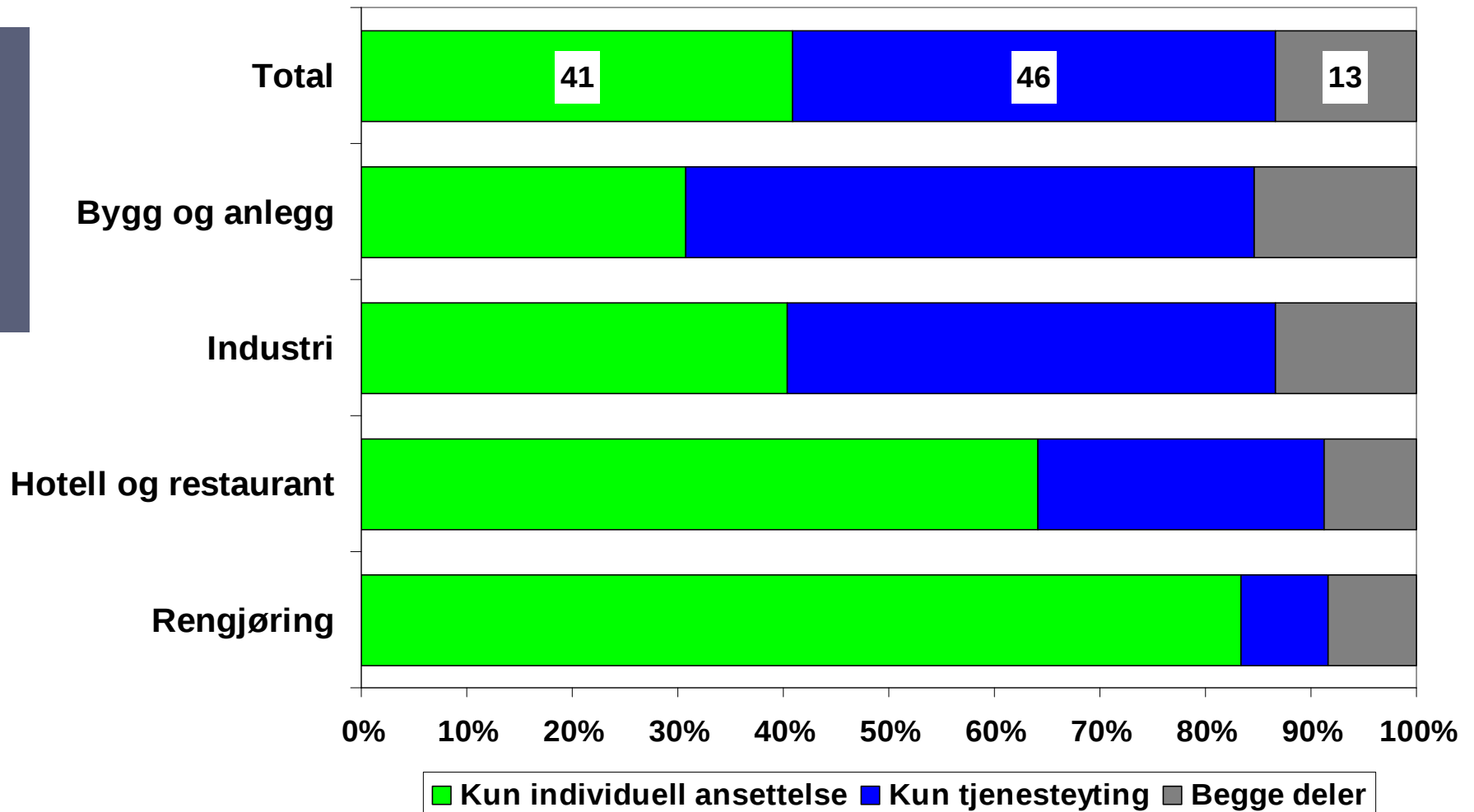
Hvor mange bedrifter bruker arbeidskraft fra EU-8?



Hva slags arbeidskraft bruker bedriftene?



Individuell ansettelse eller tjenesteyting?



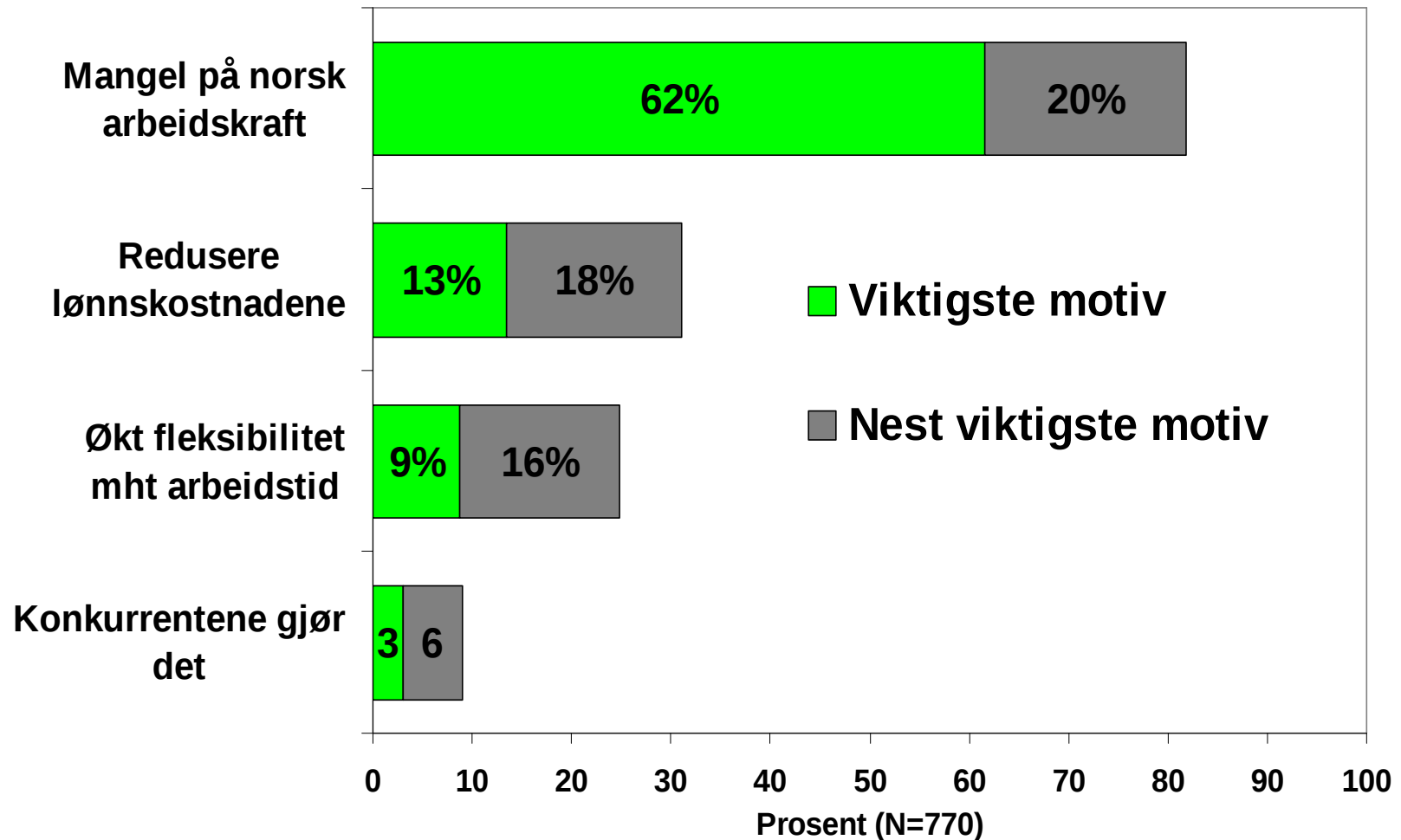
Hva slags kompetanse rekrutteres?

- To tredjedeler rekrutterer faglært arbeidskraft, om lag en tredjedel ufaglært, svært få med høy utdanning
- Østeuropeerne fortrenger ikke norsk kompetanse
- Like mange lærlinger hos bedrifter som bruker arbeidskraft fra EU-8, som hos ikke-brukerne

Hvorfor *ikke* bruke arbeidskraft fra EU-8?

- 85% av bedriftene er "ikke-brukere"
- Vanligste forklaringer på ikke-bruk:
 - Foretrekker norske arbeidstakere og entreprenører (særlig i bygg og anlegg og industri)
 - Har ikke hatt behov arbeidskraft
 - Svært få oppgir dårlige erfaringer som begrunnelse
- Større bedrifter er oftere brukere, og visse geografiske forskjeller
- Jo hardere konkurranseforhold, jo mer bruk

Motiver for bruk av arbeidskraft fra EU-8



Lønnskostnader og fleksibilitet

- Over halvparten av bedriftene som bruker arbeidskraft fra EU-8 rapporterer om reduserte lønnskostnader
- Et klart flertall oppnår økt fleksibilitet mht arbeidstid
- Dette gjelder både bedrifter som ansetter individuelt og de som kjøper tjenester

Ulike reguleringer for ulike typer arbeidskraft – og virker reguleringene?

Kunnskap og krav om lønns- og arbeidsvilkår

- Halvparten av bedriftene stiller alltid eller ofte krav om bestemte lønns- og arbeidsvilkår for ansatte hos underleverandører og utleiefirmaer
- Halvparten av bedriftene ber alltid eller ofte om innsyn i lønns- og arbeidsvilkår
- En fjerdedel av bedriftene drøfter som regel vilkårene for arbeidskraft fra EU-8 med tillitsvalgte
- En femtedel har som regel inngått avtale om bruk av arbeidskraft fra EU-8 med tillitsvalgte

Virkninger av allmenngjøring av tariffavtaler

- 74 % av byggbedriftene i allmenngjøringsområder rapporterer om liten eller ingen endring i kostnader
- Flertallet har uendret bruk av arbeidskraft fra EU-8 etter allmenngjøring
- 21 % oppgir at bruken av enmannsbedrifter har økt i bransjen etter allmenngjøring

Flertallet er positive til allmenngjøring, men mange rapporterer om manglende overholdelse og kontroll.

Erfaringer med bruk av arbeidskraft fra EU-8

Mer arbeidsvillig

63%

Språkproblemer

60%

Lavere
sykefravær

58%

Bedre kvalifisert

12%

0 % 10 % 20 % 30 % 40 % 50 % 60 % 70 % 80 % 90 % 100 %

Prosent (N=770)

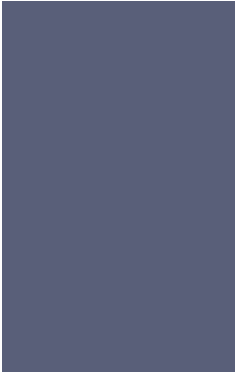
■ Stemmer godt ■ Stemmer i noen grad ■ Stemmer ikke/liten grad

Konklusjoner

- Betydelig innslag av østeuropeisk arbeidskraft i de næringene som er undersøkt her – særlig i bygg og deler av industrien
- Mer bruk av tjenester enn individuelle ansettelser
 - I industri og bygg langt flere personer på tjenesteoppdrag enn individuelle ansettelser
- Noen virksomheter spesialiserer seg på bruk av utenlandsk arbeidskraft; "polakkbedriftene"
- Hovedmotivene for bruk av arbeidskraft fra EU-8 er mangel på arbeidskraft OG ønsket om å redusere kostnader

Konklusjoner

- Økt fleksibilisering i det norske arbeidsmarkedet som følge av utvidelsen
- Reduserte lønnskostnader - også for de som bruker arbeidskraft omfattet av krav om norske lønninger (både overgangsordninger og allmenngjøring) - kan tyde på omfattende brudd på reguleringene
- Ulike reguleringsregimer for ulike typer arbeidskraft kan ha gitt vridningseffekter i retning atypiske tilknytningsformer
- Behov for mer enhetlig regulering av vilkår for utenlandsk arbeidskraft?



line.eldring@fafo.no

<http://www.fafo.no/Oestforum>